

5. A FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA HATÁSA

5.1. A NEM TANULÓ, NEM DOLGOZÓ FIATALOK ÁLLÁSKERESÉSI MAGATARTÁSA

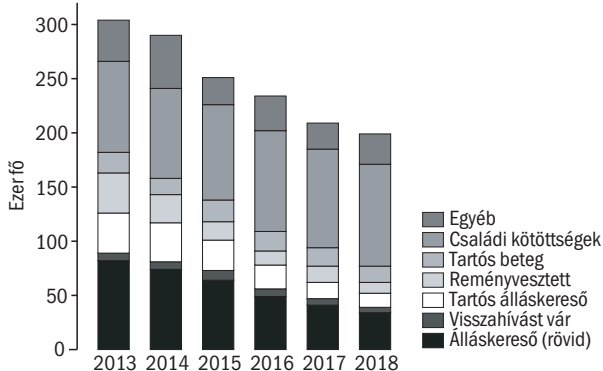
MOLNÁR TAMÁS

Karrierútjuk kezdetén a fiatalok munkanélkülisége hosszú távú problémákat okozhat (lásd 4. fejezet), ezért különösen fontos, hogy az iskolából kilépés után milyen gyorsan találnak munkát, illetve ehhez mennyire hatékony segítséget kapnak a munkaügyi ellátórendszerrel. Ebben az alfejezetben megvizsgáljuk, hogy hogyan alakult a fiatalok munkanélkülisége az elmúlt években, illetve hogy milyen tényezők befolyásolják a munkába állás gyorsaságát, különös tekintettel a foglalkoztatási szolgálat szerepére.

Az elmúlt években a nem tanuló, nem dolgozó (NTND) fiatalok számának csökkenésével párhuzamosan összetételük is jelentősen átalakult (5.1.1. ábra).¹ A válságból való kilábalás és az egyre nagyobb munkaerőigény láthatóan felszívta azokat a munkanélküli fiatalokat, akik relatíve közel álltak a munkaerőpiachoz: míg 2013 második félévében az összesen több mint 300 ezer 16–29 éves NTND fiatal majdnem 30 százalékát tették ki a rövid ideje állást keresők, addig 2018 második negyedévében már az NTND fiatalok mindössze 17 százalékát tartozott ebbe a csoportba. Hasonlóan lecsökkent a tartós munkanélküliek és a reményvesztett, vagyis az aktív önálló álláskeresést feladók aránya is az NTND fiatalok csoportján belül, ami különösen erős keresleti hatást jelez, hiszen azok is munkába tudtak állni, akik a korábbi környezetben több mint egy éven át hiába próbálkoztak ezzel.

¹ A nem tanuló, nem dolgozó fiatalokat a Eurofound módszerét követve hét csoportra osztottuk (Mascherini–Ledermaier, 2016). A visszahívást várók egy adott munkahelyen rövidesen munkába állnak, vagy rövidesen tanulni kezdenek, a rövid távon álláskeresők kevesebb mint 1 éve, míg a tartós álláskeresők több mint egy éve keresnek munkát. A reményvesztett álláskeresők akarnak dolgozni, de nem keresnek aktívan munkát, mert úgy gondolják, hogy nem találnának. A tartós betegek betegségük miatt nem tudnának munkába állni, míg a családi köztöttségek miatt munkába állni nem tudók jellemzően valakit gondoznak. Az egyéb kategóriába soroltunk mindenkit, akit adathiány vagy egyéb ok miatt nem lehetett a fenti csoportokba besorolni.

5.1.1. ábra: Az egyes NTND-csoportok létszámának alakulása a 16–29 éves korosztályban, 2013–2018 (ezer fő)

Forrás: Saját számítás MEF második negyedévi hullámai alapján.

Ezzel párhuzamosan valamelyest megnőtt a családi köztöttségek miatt nem dolgozók száma, a tartós betegek pedig stagnált, így összesített arányuk az

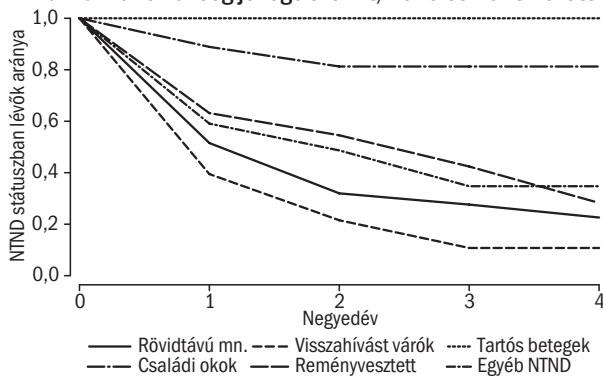
NTND fiatalokon belül jelentősen megnőtt, és 2018-ra meghaladta a 60 százalékot. Vagyis 2018-ban a nem dolgozó fiatalok több mint felét olyanok tették ki, akik családi vagy egészségügyi okokból nem is tudnának munkába állni a jelenlegi feltételek mellett.

A munkába állásig eltelt idő

Bár az utóbbi években a kedvező gazdasági helyzet megkönnyítette a fiatalok munkába állását, sokaknak így is segítségre lehet szükségük. A növekedés lassulása esetén pedig még több fiatal számára válhat akár az egész karrierutat befolyásoló kritikus kérdéssé, hogy az első munkahelyek megtalálásában mennyiben tudnak segíteni a munkaügyi központok.² *Micklewright–Nagy* (1999) korábbi hasonló elemzése nyomán a munkaerő-felmérés 2015 és 2018 közötti egyéni szintű adatainak felhasználásával megvizsgáltuk, hogy milyen tényezők befolyásolják a 15–29 éves NTND fiatalok munkába állási esélyeit.³

A frissen NTND-vé válók között is jól látható, hogy szinte mindenki, aki akart és tudott dolgozni, az relatíve gyorsan munkába tudott állni az elmúlt években. A fenti csoportok közül a tartós betegeket és a családi okokból nem dolgozókat leszámítva, négy negyedév alatt minden csoportban 40 százalék alá csökkent a még mindig NTND-státusban lévők aránya, de a visszahívást várók és az álláskeresők (ILO-munkanélküliek) többsége fél éven belül talált állást (5.1.2. ábra).

5.1.2. ábra: Az NTND-státusból munkába kilépésig eltelt negyedévek száma a munkanélküliség jellege szerint, 2015 és 2018 között

Forrás: Saját számítás MEF alapján.

Az álláskeresés időtartamát a munkakereslet mellett az egyéni motiváltság, és a foglalkoztatási szolgáltatóktól kapott segítség is lerövidítheti konkrét állásajánlatokkal, képzésekkel, vagy az önálló álláskeresés hatékonyságát javító tanácsokkal (lásd még az 5.2. alfejezetet). Az oksági hatás azonosítása nehéz, mivel kétirányú az összefüggés: a regisztráció javíthatja az álláskeresés hatékonyságát, ugyanakkor maga a regisztráció az álláskeresés egyik lépése is lehet.⁴ Elemzésünk ezért leíró jellegű: túlélési modellekben megbecsültük,

2 A foglalkoztatási szolgálat 2015 óta a kormányhivatalok része, kirendeltségei a járási hivatalok foglalkoztatási osztályaként működnek, itt az értehetőség kedvéért a köznyelvben szokásos elnevezést használjuk.

3 Túlélési elemzést használtunk, a munkaerő-felmérés 2015 és 2018 közötti hullámaint összefűzve. A mintába azok kerültek, akik az első hullámban nem voltak NTND-státusúak, majd a hat negyedév valamelyikében NTND-vé váltak. Kimeneti változóként a NTND-státusból való kilépésig eltelt időt használtuk, emellett kontrolláltunk többek között a képzettségi szintre, korra, nemre, régióra, és negyedévre. A tanulás irányába történő kilépést itt nem vettük figyelembe.

4 Ráadásul a regisztrálók több (és a lakossági felmérésekben kevésbé dokumentált) tulajdonság szerint is szelektáltak lehetnek: kisebb arányban regisztrálhatnak azok, akik keveset várnak a kirendeltségtől, mert jók a kapcsolataik, vagy tájékozottabbak, vagy éppen nagyobb arányban olyanok, akik már tudják, hogy melyik munkáltatónál fognak gyakornoki állást kapni; végül az is elképzelhető, hogy éppen azok regisztrálnak, akiknek nem sikerült önállóan gyorsan elhelyezkedniük.

hogy a motiváció és az álláskeresés hogyan befolyásolja a munkába állásig, illetve az iskolába visszatérésig eltelt idő hosszát.⁵ Az eredmények az 5.1.1. táblázatban találhatók.

5.1.1. táblázat: Különböző tényezők összefüggése az NTND-státusból munkába állásig, illetve a tanulásba kilépésig eltelt idővel, 2015 és 2018 között

	Munkába áll	Továbbtanul	Férfiak, munkába áll	Nők, munkába áll
Akar munkát, nem keres, nem elérhető	0,6480 (0,2348)	1,0878 (0,2157)	0,8562 (0,4406)	0,5512 (0,2831)
Akar munkát, nem keres, elérhető	2,4735*** (0,3800)	0,6922 (0,1800)	2,3153*** (0,4520)	2,7977*** (0,7244)
Akar munkát és keres	2,8805*** (0,3943)	0,9875 (0,2084)	2,6407*** (0,4864)	3,5212*** (0,7440)
Visszahívást vár	3,6825*** (0,8888)	1,0715 (0,5595)	5,1245*** (1,5977)	2,6285** (1,0694)
Kor	1,0687*** (0,01386)	0,8356*** (0,01597)	1,0678*** (0,01871)	1,0805*** (0,02219)
Regisztrált álláskereső az előző időszakban	1,0970 (0,1432)	0,4887*** (0,1236)	1,1075 (0,1890)	1,1237 (0,2403)
Szakiskola	1,4640*** (0,1763)	0,5450*** (0,1169)	1,5463*** (0,2235)	1,2131 (0,2777)
Érettségi vagy magasabb	1,1800 (0,1289)	1,4030*** (0,1742)	0,9851 (0,1468)	1,4680** (0,2535)
Nő	0,8537* (0,08042)	1,1870* (0,1227)		
Konstans	0,002385*** (0,001253)	0,4294 (0,2977)	0,002882*** (0,001873)	0,001040*** (9,778e-04)
Elemzszám	2578	2452	1429	1149

Megjegyzés: Az együtthatók az esélyhányados logaritmusára gyakorolt hatást fejezik ki. Az 1-nél nagyobb együtthatók azt jelentik, ez a tényező felgyorsítja az elhelyezkedés folyamatát, míg az 1-nél kisebb együtthatóval rendelkező tényezők gátolják azt.

***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns.

Forrás: Saját számítás MEF-adatokból.

5 A NTND státusz utáni továbbtanulásig eltelt idő a kor előrehaladtával szignifikánsan nő, és a szakiskolai végzettség lassítja, az érettségi vagy magasabb végzettség pedig gyorsítja az általános iskolai végzettséghez képest.

6 Ugyanakkor a leggyorsabban Micklewright–Nagy (1999) eredményeivel összhangban azok állnak munkába, akik visszahívást várnak a munkáltatótól. Eredményeink abban térnek el ettől a korábbi kutatástól, hogy az állást aktívan keresők nem helyezkednek el gyorsabban, mint azok, akik csak akarnak munkát.

A munkába történő kilépésnél nemcsak az élethelyzetnek, hanem annak is komoly magyarázó ereje van, hogy valaki a saját bevallása szerint munkába akar-e állni. Aki munkába tudna állni két héten belül, az akkor is szignifikánsan gyorsabban talál munkát, ha az előző negyedévben saját bevallása szerint nem is keresett aktívan álláslehetőségeket.⁶ A munkaügyi kirendeltséggel való kapcsolat ugyanakkor nem rövidíti meg szignifikánsan az álláskeresés időtartamát.

A foglalkoztatási szolgálat szerepe eltérő lehet a nem tanuló, nem dolgozó fiatalok bizonyos csoportjai esetében. A motiváció szerint képzett csoportokat külön vizsgálva, azt találjuk, hogy a regisztráció szignifikánsan lerövidíti az NTND-státuszban töltött időt azok esetében, akik saját bevallásuk

szerint akarnak dolgozni, de maguk nem keresnek munkát (5.1.2. táblázat). Ez arra utal, hogy azok számára, akik önállóan is tudnak állást keresni (erről lásd a K5.1. keretes írást), nem jelentős a foglalkoztatási szolgálat támogatása, míg azokat, akik önmaguk valamilyen okból nem keresnek állást, aktiválhatja a segítség.

5.1.2. táblázat: Motivációs tényezők és a regisztráció összefüggése az NTND-státusból munkába állásig eltelt idővel, 2015 és 2018 között

	Akar dolgozni	Nem akar dolgozni	Akar dolgozni és keres munkát	Akar dolgozni, de nem keres munkát
Regisztrált álláskezes az előző időszakban	1,3582** (0,1812)	1,2549 (0,6490)	0,9139 (0,1654)	1,9937*** (0,4319)
Elemzőszám	934	1644	529	405

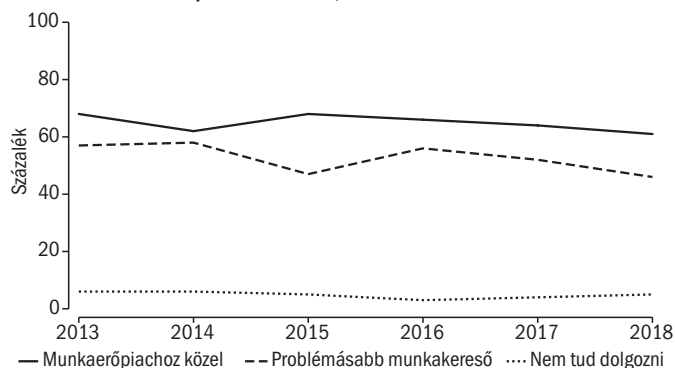
Megjegyzés: Az együtthatók az esélyhányados logaritmusára gyakorolt hatást fejezik ki. Az 1-nél nagyobb együtthatók azt jelentik, ez a tényező felgyorsítja az elhelyezkedés folyamatát, míg az 1-nél kisebb együtthatójú tényezők gátolják azt.

***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns.

Forrás: Saját számítás MEF-adatokból.

Az NTND fiatalok közül a legmagasabb arányban a legkönnyebben munkába állíthatók (rövid távú munkanélküliek és visszahívást várók) regisztrálnak a munkaügyi központban. Náluk valamelyest kisebb, és az elmúlt években egyre csökkenő arányban regisztrálnak az eggyel problémásabb csoportba (tartós munkanélküliek, reményvesztett álláskeresők és egyéb dolgozni akaró NTND-k közé) tartozók, akiknek pedig valószínűsíthetően nagyobb segítséget tudna nyújtani a foglalkoztatási szolgálat. Nem meglepő módon azok, akik valamilyen ok miatt nem tudnak munkába állni, rendkívül alacsony arányban regisztrálnak a kirendeltségeken.

5.1.3. ábra: Regisztrációs arány a nyílt munkaerőpiactól való távolság szerinti csoportosításban, 2013 és 2018 között

Megjegyzés: Közele: visszahívást vár vagy rövid távú munkanélküli. Problémásabb: tartós vagy reményvesztett munkanélküli.

Forrás: Saját számítás MEF második negyedéves adatok alapján.

Összességében tehát azt találtuk, hogy a nem tanuló, nem dolgozó fiatalok eltérő munkapiaci esélyekkel, illetve kockázatokkal néznek szembe: egy (kisebb és csökkenő) részük gyorsan munkát talál, más részük lassan helyezkedik el, vagy tartósan munka nélkül marad, míg egyre növekvő részük betegség vagy gondozási feladatuk miatt tartósan NTND marad. A foglalkoztatási szolgálat az utóbbi két csoport felét, illetve huszadát sem éri el. Leíró elemzésünkben úgy tűnik, hogy a regisztráció éppen az ilyen, a munkapiactól távolabb lévő és dolgozni akaró fiatalok esetén gyorsíthatja fel az elhelyezkedést. A nem tanuló, nem dolgozó fiatalok létszámának és arányának további csökkentéséhez tehát javítani kell a kallódó fiatalok elérését, az álláskeresőknek nyújtott szolgáltatások hatékonyságát (erről lásd az 5.2 alfejezetet), és fejleszteni kell azokat a szociális szolgáltatásokat, amelyek a betegségből vagy ápolási feladatokból adódó akadályokat enyhíthetik vagy kompenzálhatják.

Hivatkozások

- MASCHERINI, M.–LEDERMAIER, S. (2016): Exploring the diversity of NEETs. Eurofound, Publications Office of the European Union, Luxembourg.
- MICKLEWRIGHT, J.–NAGY GYULA (1999): [The informational value of job search data and the dynamics of search behaviour: Evidence from Hungary](#). Budapest Working Papers on the Labour Market, 1999/1. Institute of Economics, Hungarian Academy of Sciences, Budapest.